

CDRI
Cambodia Development Resource Institute

សង្ខេបសម្រាប់ គោលនយោបាយ

សីហា ២០១៨ លេខ ០១

ជំនួយបច្ចេកទេសអន្តរជាតិ៖ មន្ត្រីសេដ្ឋកិច្ចស្រុកបានពីការទូតកម្ពុជា-ចិន ផ្នែកវិទ្យាសាស្ត្រ បច្ចេកវិទ្យា វិស្វកម្ម និងគណិតវិទ្យា (STEM)

ដោយ ឡេង ភីរម្យ និង ឆែម វិទ្ធី

ឯកសារសង្ខេបគោលនយោបាយនេះ បូកសរុបការសិក្សាមួយឆ្នាំឡើងដោយវិទ្យាស្ថាន CDRI ដើម្បីពិនិត្យពី បែបបទដែលប្រទេសចិនប្រើប្រាស់ ជំនួយគាំទ្ររបស់ខ្លួនសម្រាប់វិស័យអប់រំនៅផ្នែកឧត្តមសិក្សាកម្ពុជា ដោយផ្ដោតលើវិទ្យាសាស្ត្រ បច្ចេកវិទ្យា និង បច្ចេកវិទ្យាគមនាគមន៍ និងព័ត៌មាន (ICT) សំដៅលើកស្ទួយសហគមន៍វិទ្យាសាស្ត្រ និងពង្រឹងទំនាក់ទំនងកម្ពុជា-ចិន។ វិធីសាស្ត្រហៅថា ការទូតផ្នែកវិទ្យាសាស្ត្រ បច្ចេកវិទ្យា វិស្វកម្ម និងគណិតវិទ្យា (STEM) ឆ្លុះបញ្ចាំងពីលក្ខណៈនៃជំនួយគាំទ្ររបស់ចិន ហើយតាមរយៈនេះបានរួមចំណែកដល់ ការពិភាក្សាពីគំរូនៃជំនួយអភិវឌ្ឍន៍ អន្តរជាតិរបស់ប្រទេសចិន និងការឡើងតួនាទីរបស់ប្រទេសនេះជាមេដឹកនាំមួយក្នុងពិភពលោក។ ឯកសារនេះ បង្ហាញពីចំណុចពាក់ព័ន្ធ និងមាន ផ្តល់មតិមួយចំនួន ដើម្បីបានជាជំនួយសម្រួលឲ្យកិច្ចសហប្រតិបត្តិការដំណើរការកាន់តែប្រសើរឡើង។ វាក៏ជាផ្នែកមួយនៃការងារស្រាវជ្រាវរបស់ ផ្នែកអប់រំនៃវិទ្យាស្ថាន CDRI ដែរ។

សេចក្តីផ្តើម

ប្រវត្តិសង្ខេបនៃទំនាក់ទំនងកម្ពុជា-ចិន

ចំណងទាក់ទងពាណិជ្ជកម្ម និងវប្បធម៌កម្ពុជា-ចិន មានប្រវត្តិជាង ២.០០០ឆ្នាំហើយ។ ទោះយ៉ាងនេះក្តី ទំនាក់ទំនងការទូតផ្លូវការរវាង ប្រទេសទាំងពីរចាប់ផ្តើមឡើងនៅទសវត្សរ៍១៩៥០ ប៉ុណ្ណោះ នៅពេល ដែល សម្តេច នរោត្តម សីហនុ និងនាយករដ្ឋមន្ត្រី ជួរ អេនឡាយ បានចង ចំណងមិត្តភាពនៅឯសន្និសីទអន្តរជាតិអាស៊ី-អាហ្វ្រិក នៅក្រុងបានឌុង ប្រទេសកម្ពុជានៅឆ្នាំ១៩៥៥។ នយោបាយការបរទេសរបស់ប្រទេស ទាំងពីរ ដោយផ្អែកលើគោលការណ៍រួមគ្នា ដូចជា សន្តិភាព អព្យាក្រឹតភាព និងការមិនជ្រៀតជ្រែកកិច្ចការផ្ទៃក្នុងរបស់ប្រទេសដទៃ បានទាក់ទាញ ឲ្យថ្នាក់ដឹកនាំទាំងសងខាងមានទំនាក់ទំនងគ្នាកាន់តែជិតស្និទ្ធរហូតដល់ ការបង្កើតទំនាក់ទំនងទ្វេភាគីជាផ្លូវការនៅខែកក្កដា ១៩៥៨។

ឆ្នាំនេះ ជាខួបលើកទី៦០ នៃទំនាក់ទំនងការទូតកម្ពុជា-ចិន ដែលមាន លក្ខណៈពេញលេញ និងសារៈសំខាន់ជាយុទ្ធសាស្ត្រជាងពេលណាៗ ទាំងអស់។ នៅក្នុងតំបន់ ប្រទេសទាំងពីរក្លាយជាមិត្តជិតស្និទ្ធបំផុតលើ គ្រប់ទិដ្ឋភាព។ ប្រទេសចិន ជាវិនិយោគិន និងអ្នកផ្តល់ជំនួយបរទេស ដ៏ធំ បំផុតសម្រាប់កម្ពុជា។ ពីឆ្នាំ១៩៩៤ ដល់ ២០១៦ វិនិយោគចិនមានដល់ ១៤,៧ប៊ីលានដុល្លារ ហើយជំនួយអភិវឌ្ឍន៍ផ្លូវការ (៤០០លានដុល្លារ/ឆ្នាំ ចាប់តាំងពីឆ្នាំ២០១១ មក) មានដល់ ៤,២ ប៊ីលានដុល្លារ (CRDB/CDC 2016)។

ជំនួយផ្នែកអប់រំរបស់ប្រទេសចិន

ការចូលរួមរបស់ចិនផ្នែកឧត្តមសិក្សា (HE) ជាមួយកម្ពុជា បាន ចាប់ផ្តើមតាមការផ្តល់អាហារូបករណ៍កម្រិតសាកលវិទ្យាល័យ សម្រាប់ និស្សិតកម្ពុជាទៅបន្តការសិក្សានៅប្រទេសចិន។ ក្នុង ២០ឆ្នាំកន្លងមក

នេះ មាននិស្សិតកម្ពុជា ជាង ២.០០០នាក់ដែលបានរៀនចប់ពីគ្រឹះស្ថាន ឧត្តមសិក្សានានានៅប្រទេសចិន (Xia 2017)។ ថ្មីៗនេះ ចិនបានបង្កើន អាហារូបករណ៍សម្រាប់កម្ពុជា និងប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ដទៃទៀត តាម រយៈពេលវិទ្យាល័យវិទ្យាស្ថានខុងដឺ និងសាកលវិទ្យាល័យចិននានា។ ក្នុង ឆ្នាំសិក្សា២០១៧/១៨ និស្សិតកម្ពុជា ១៨១នាក់បានទទួលអាហារូបករណ៍ ពីវិទ្យាល័យចិន។ ចិនបានក្លាយជា ប្រទេសគោលដៅកាន់តែមាន ប្រជាប្រិយភាពទាក់ទាញ និស្សិតអន្តរជាតិចូលមកបន្តការសិក្សារហូត ដល់ជាង ៤៤០.០០០នាក់ក្នុងឆ្នាំ២០១៦ ឬកើន ៣៥% បើធៀបនឹង ឆ្នាំ២០១២។^១

ចិនកំពុងយកចិត្តទុកដាក់កាន់តែខ្លាំង ដោយជួយវិនិយោគលើអាគារ ថ្មីៗ មន្ទីរពិសោធន៍ និងសម្ភារបរិក្ខារនៅតាមគ្រឹះស្ថានឧត្តមសិក្សាកម្ពុជា មួយចំនួន។ សាលាជាតិកសិកម្មព្រែកលៀប និងសាកលវិទ្យាល័យក្រចេះ នាពេលថ្មីៗនេះបានទទួលជំនួយ ១០លានដុល្លាររៀងៗខ្លួន ពីស្ថានទូតចិន។ គ្រឹះស្ថានឧត្តមសិក្សា និងវិទ្យាស្ថានស្រាវជ្រាវមួយចំនួន មានបំណង បង្កើត មជ្ឈមណ្ឌលសិក្សាប្រទេសចិន ដើម្បីលើកកម្ពស់ការផ្លាស់ប្តូរគ្នា ផ្នែកសិក្សាអប់រំនិងវប្បធម៌ និងឆ្លើយតបនឹងកំណើនចំណាប់អារម្មណ៍ក្នុង ការសិក្សាភាសាចិន។ នាពេលថ្មីៗនេះ ដោយមានជំនួយគាំទ្រហិរញ្ញវត្ថុ ពីស្ថានទូតចិន វិទ្យាស្ថាន CDRI បានបង្កើតមជ្ឈមណ្ឌលសិក្សាប្រទេស ចិន ដើម្បីជំរុញ និងជួយគាំទ្រដល់ការសិក្សាស្រាវជ្រាវពីទំនាក់ទំនង កម្ពុជា-ចិន។ ចិនក៏បានបង្កើនជំនួយសម្រាប់ការអប់រំក្នុងប្រទេសកំពុង អភិវឌ្ឍន៍នានា តាមរយៈស្ថាប័នផ្តល់ជំនួយពហុភាគី ដូចជា យូណេស្កូ (UNESCO) ជាដើម។

ជំនួយគាំទ្ររបស់ចិនសម្រាប់ឧត្តមសិក្សានៅកម្ពុជា និងប្រទេស កំពុងអភិវឌ្ឍន៍ផ្សេងទៀត កន្លងមកបានកើនឡើងខ្លាំង ការលេចឡើង

បណ្ឌិត ឡេង ភីរម្យ ជាអ្នកស្រាវជ្រាវ និងជាប្រធានផ្នែកអប់រំ និង បណ្ឌិត ឆែម វិទ្ធី ជានាយកប្រតិបត្តិវិទ្យាស្ថាន CDRI។ អ្នកនិពន្ធសូមអរគុណដល់ មជ្ឈមណ្ឌលស្រាវជ្រាវផ្លូវ សូត្រសម្បទាសតវត្សរ៍ទី២១ នៅសាកលវិទ្យាល័យភូមិន្ទភ្នំពេញ ដែលបានផ្តល់ជំនួយគាំទ្រហិរញ្ញវត្ថុដ៏សប្បុរសដល់គម្រោងនេះ។ សូមអរគុណផងដែរ ដល់អ្នកជួយពិនិត្យ ឯកសារពីរនាក់ដែលបានផ្តល់យោបល់ស៊ីជម្រៅ និងមានលក្ខណៈស្ថាបនា លើអត្ថបទដំបូងនៃសង្ខេបគោលនយោបាយនេះ។ សូមយោងឯកសារនេះថា៖ Leng Phirom and Chhem Rethy. 2018. *International Technical Assistance: Lessons Learned from Cambodia-China STEM Diplomacy*. CDRI Policy Brief 2018 No. 1. Phnom Penh: CDRI។

^១ ក្នុងចំណោមនិស្សិតទាំងនេះ មាន ៥០.០០០នាក់ (១១%) បានទទួលមូលនិធិពីវិទ្យាល័យចិន ឬកើន ៧០% បើធៀបនឹងឆ្នាំ២០១២ (Chinadaily 2017)។

របស់ប្រទេសនេះជាមហាអំណាចសេដ្ឋកិច្ចធំបំផុតទី២ ក្នុងពិភពលោក។ ជំនួយគាំទ្រនេះ វាផ្សារភ្ជាប់ជាយុទ្ធសាស្ត្រទៅនឹង គំនិតផ្តួចផ្តើម ខ្សែក្រវាត់មួយផ្លូវមួយ ដែលប្រធានាធិបតីចិន ស៊ី ជីនកឹង បានជំរុញឡើង ក្នុងឆ្នាំ២០១៣ ដើម្បីប្រកួតប្រជែងសមត្ថភាពសេដ្ឋកិច្ចរបស់អាស៊ី អាហ្វ្រិក និងអឺរ៉ុប។ ត្រឹមតែ ៦ឆ្នាំមុននោះប៉ុណ្ណោះ អតីតប្រធានាធិបតី ហ៊ូ ជីនតាវ បានប្រកាសថា ចិនត្រូវតែ "លើកកម្ពស់វប្បធម៌ក្នុងលក្ខណៈជាចំណែក មួយនៃអំណាចទំនប់របស់ប្រទេសយើង ដើម្បីធានាឲ្យបានកាន់តែប្រសើរ នូវសិទ្ធិ និងផលប្រយោជន៍វប្បធម៌ជាមូលដ្ឋានរបស់ប្រជាជន" ហើយ បានសង្កត់ធ្ងន់ពី ការប្រើប្រាស់ជំនួយគាំទ្រផ្នែកអប់រំជាមធ្យោបាយមួយ (China Daily 2017)។ ចាប់ពីពេលនោះមក បែបបទថ្មីក្នុងការផ្តល់ ជំនួយរបស់ចិន បានបញ្ចូលភាពអាចបត់បែនបាននៅក្នុង របៀបវារៈ នៃការអភិវឌ្ឍដែលកាលពីមុនតែងតែមានទម្រង់ស្របតាម លក្ខខណ្ឌ ផ្សេងៗរបស់ម្ចាស់ជំនួយ។

អត្ថបទសង្ខេបនេះពិនិត្យពី បែបបទដែលចិនប្រើប្រាស់ជំនួយរបស់ ខ្លួនសម្រាប់ការអភិវឌ្ឍវិទ្យាសាស្ត្រ បច្ចេកវិទ្យា និងបច្ចេកវិទ្យាគមនាគមន៍ និងព័ត៌មាន(ICT) ក្នុងឧត្តមសិក្សានៅកម្ពុជា ដើម្បីកសាងសហគមន៍ វិទ្យាសាស្ត្រអន្តរជាតិមួយ និងពង្រឹងទំនាក់ទំនងទ្វេភាគីរបស់ចិន ជាមួយ នឹងបណ្តាប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍ រួមទាំងកម្ពុជា ផងដែរ។

ការសិក្សា

ឯកសារនេះផ្អែកលើ ករណីសិក្សាមួយស្តីពី កិច្ចសហការរវាង មជ្ឈមណ្ឌលអន្តរជាតិសម្រាប់វិនិយោគក្នុងឧត្តមសិក្សា (ICHEI) ដែល ត្រូវបានបង្កើតឡើងក្នុងឆ្នាំ២០១៦ នៅក្រុង Shenzhen ប្រទេសចិន ក្នុងលក្ខណៈជាវិទ្យាស្ថានយូណេស្កូ ប្រភេទ២ ជាមួយនឹង សាកល វិទ្យាល័យភូមិន្ទភ្នំពេញ (RUPP) ដែលជាសាកលវិទ្យាល័យចំណាស់ ជាងគេ និងធំជាងគេនៅកម្ពុជា។

ស្របតាមគោលដៅរបស់ យូណេស្កូ កិច្ចសហការរវាង ICHEI និង RUPP ផ្តោតលើអាទិភាពពីរគឺ ១) កែលម្អការបង្រៀន និងការ ស្រាវជ្រាវនៅ RUPP តាមការកសាងសមត្ថភាព ICT និង ២) ផ្តល់ អាហារូបករណ៍សម្រាប់ និស្សិតកម្ពុជាទៅបន្តការសិក្សាផ្នែកវិស្វកម្ម និង វិទ្យាសាស្ត្រនៅចិន។ ក្នុងដំណាក់កាលដំបូង សិក្សាកាម ១៥នាក់ ជាបុគ្គលិកសិក្សា និងបុគ្គលិកក្រៅសិក្សា មកពី ៣ ផ្នែកនៅ RUPP គឺ ជាប៉ាតិម៉ង់វិទ្យាសាស្ត្រកុំព្យូទ័រ មហាវិទ្យាល័យវិស្វកម្ម និងមជ្ឈមណ្ឌល វិទ្យាសាស្ត្រព័ត៌មាន បានចូលរួមវគ្គបណ្តុះបណ្តាលរយៈពេល ១០ថ្ងៃ នៅក្រុង Shenzhen។ ម្យ៉ាងទៀត ក្នុង ២ឆ្នាំកន្លងមកនេះ និស្សិតកម្ពុជា ១៥នាក់ បានទទួលអាហារូបករណ៍ទៅសិក្សាថ្នាក់បរិញ្ញាប័ត្រ នៅ សាកលវិទ្យាល័យវិទ្យាសាស្ត្រនិងបច្ចេកវិទ្យាភាគខាងត្បូង (SUSTech) នៅក្រុង Shenzhen ដែលជា សាកលវិទ្យាល័យទើបកើតថ្មីនៅចិន និងប្រើភាសាអង់គ្លេស ជាមធ្យោបាយចម្បងក្នុងការបង្រៀន។ ការសិក្សា នេះផ្អែកលើបទសម្ភាសន៍ចំនួន ២៦ ដោយមានការចូលរួមពីអ្នកផ្តល់ កិច្ចសម្ភាសន៍ សញ្ជាតិខ្មែរ និង សញ្ជាតិចិននៅក្រុង Shenzhen ព្រមទាំង បុគ្គលិកផ្សេងទៀតនៃអង្គការយូណេស្កូនៅក្រុងបាងកក។

លទ្ធផលស្រាវជ្រាវ

ដើម្បីស្វែងយល់ពី មូលហេតុ និងបែបបទនៃជំនួយចិនសម្រាប់ឧត្តម សិក្សានៅកម្ពុជា លទ្ធផលនៃការស្រាវជ្រាវត្រូវបាន ផ្តុំគ្នាតាមទិដ្ឋភាព ៣ នៃទ្រឹស្តីការទូតផ្នែកវិទ្យាសាស្ត្រ គឺ ១) វិទ្យាសាស្ត្រសម្រាប់ការទូត គឺ ការប្រើកិច្ចសហប្រតិបត្តិការផ្នែកវិទ្យាសាស្ត្រ ដើម្បីជម្រុញទំនាក់ទំនង រវាងប្រទេសនឹងប្រទេសឲ្យកាន់តែប្រសើរឡើង ២) ការទូតសម្រាប់ វិទ្យាសាស្ត្រ ដែលសំដៅជួយសម្រួលដល់កិច្ចសហប្រតិបត្តិការអន្តរជាតិ ផ្នែកវិទ្យាសាស្ត្រ និងបច្ចេកវិទ្យា តាមរយៈទំនាក់ទំនងរវាងប្រទេសនឹង ប្រទេស និងរវាងមនុស្សនឹងមនុស្ស ៣) វិទ្យាសាស្ត្រក្នុងការទូត ដែល

ពាក់ព័ន្ធនឹងការផ្តល់ព័ត៌មានដល់ការរៀបចំគោលនយោបាយ ដោយផ្អែក តាមការផ្តល់មតិបែបវិទ្យាសាស្ត្រ (Royal Society/AAAS 2010)។

វិទ្យាសាស្ត្រសម្រាប់ការទូត

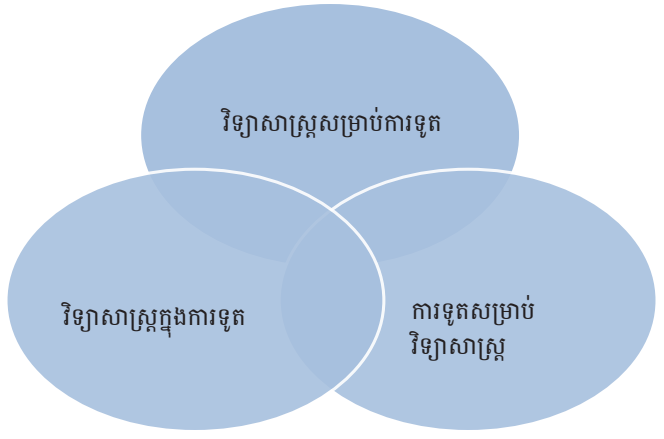
តាមរយៈជំនួយគាំទ្រដល់ការអភិវឌ្ឍវិទ្យាសាស្ត្រ បច្ចេកវិទ្យា និង ICT ក្នុងឧត្តមសិក្សានៅកម្ពុជា ICHEI ចង់ពង្រឹងទំនាក់ទំនងកម្ពុជា-ចិន និងលើកស្ទួយមុខមាត់ប្រទេសចិន នៅកម្ពុជា។ ក្នុងនេះ ICHEI បាន តម្រឹមកម្មវិធីជំនួយរបស់ខ្លួនទៅតាមតម្រូវការរបស់ RUPP ដោយផ្អែក លើផែនការមេ ICT របស់ RUPP ដើម្បីបញ្ចូលបច្ចេកវិទ្យាឌីជីថាល់ទៅក្នុង ការបង្រៀន ការសិក្សា និងការស្រាវជ្រាវ។ អ្នកចូលរួមកម្ពុជាច្រើននាក់ បានស្វាគមន៍ជំនួយគាំទ្ររបស់ ICHEI ដោយមើលឃើញថា វាចាំបាច់ សម្រាប់ឲ្យ RUPP សម្រេចបានតាមចក្ខុវិស័យរបស់ខ្លួន ដើម្បីក្លាយជា សាកលវិទ្យាល័យនាំមុខគេ។ ឧទាហរណ៍ អ្នកទាំងនោះយល់ឃើញថា ការបណ្តុះបណ្តាលដែលខ្លួនបានចូលរួមនៅក្រុង Shenzhen មាន ប្រយោជន៍ដល់ការបង្រៀនរបស់គាត់ និងការគ្រប់គ្រងប្រតិបត្តិការរបស់ សាកលវិទ្យាល័យ។

ដើម្បីបន្តកែលម្អគុណភាពកម្មវិធីសិក្សាផ្នែកវិស្វកម្ម និងវិទ្យាសាស្ត្រ នៅកម្ពុជា ជារៀងរាល់ឆ្នាំ ICHEI បានផ្តល់អាហារូបករណ៍ដល់និស្សិត កម្ពុជា ឲ្យទៅបន្តការសិក្សាថ្នាក់បរិញ្ញាប័ត្រនៅ SUSTech ដែលអ្នកចូល រួមកម្ពុជាទាំងអស់ទទួលស្គាល់ថាជា សាកលវិទ្យាល័យកម្រិតខ្ពស់ និង មានការស្រាវជ្រាវប្រកបដោយនវានុវត្តន៍។ ក្នុងពេលធ្វើសម្ភាសន៍ អ្នក ចូលរួមចិនតែងលើកពីសហសេរីកម្ពុជាថាជាទូតសម្រាប់SUSTechនិង ចិន ព្រោះអ្នកទាំងនោះបន្តដើរតួនាទីយ៉ាងសំខាន់ក្នុងការកសាងទំនាក់ ទំនងរវាងប្រទេសទាំងពីរ។ ចំណុចនេះសិក្ខានឹងឯកសារសកលដែល ផ្តល់មតិថា ការលើកកម្ពស់ និងការកសាងពង្រឹងការផ្លាស់ប្តូរចំណេះដឹង រវាងអ្នកស្រាវជ្រាវ នឹងអ្នកវិទ្យាសាស្ត្រដែលទើបចាប់ផ្តើមអាជីព គឺជា មធ្យោបាយដ៏មានប្រសិទ្ធភាពសម្រាប់ជំរុញ និងអនុវត្តឲ្យបានល្អនូវកិច្ច សហប្រតិបត្តិការអន្តរជាតិ (National Research Council 2012)។

ការទូតសម្រាប់វិទ្យាសាស្ត្រ

មជ្ឈមណ្ឌល ICHEI ចង់ជួយដោះស្រាយបញ្ហាផ្សេងៗដែល វិទ្យាសាស្ត្រ បច្ចេកវិទ្យា និង ICT ត្រូវប្រឈមមុខនៅក្នុងប្រទេសកំពុង អភិវឌ្ឍន៍និងចង់ក្លាយជាក្រុមផ្តល់គំនិតនិងជាវេទិកាកម្រិតសកលសម្រាប់ ការរីកចម្រើន និងការផ្ទេរចំណេះដឹងថ្មី និងនវានុវត្តន៍ក្នុងបច្ចេកវិទ្យា។ ក្នុងគោលដៅនេះ ICHEI បានផ្អែកលើចំណេះដឹងជំនាញ និង បទពិសោធន៍របស់ យូណេស្កូ និងស្ថាប័នពាក់ព័ន្ធដទៃទៀតនៃអង្គការ យូណេស្កូ ដូចជា មជ្ឈមណ្ឌលអាស៊ីប៉ាស៊ីហ្វិកនៃការអប់រំ សម្រាប់ការ យោគយល់គ្នាក្នុងអន្តរជាតិ (Asia-Pacific Centre of Education for International Understanding ហៅកាត់ថា APCEIU ដែលជា

រូបភាព១៖ ទិដ្ឋភាព ៣ នៃការទូតផ្នែកវិទ្យាសាស្ត្រ

មជ្ឈមណ្ឌលកូរ៉េខាងត្បូង ស្ថិតក្នុងប្រភេទ២ របស់អង្គការយូណេស្កូ [South Korean UNESCO Category 2 Institute]) ជាដើម ដើម្បីផ្តល់ជំនួយបច្ចេកទេស ក្នុងនោះមានទាំង ការកសាងសមត្ថភាព និងការរចនារៀបចំកម្មវិធី ផងដែរ។ អ្នកចូលរួមកម្មវិធីនេះយល់ស្របថា កេរ្តិ៍ឈ្មោះល្បីល្បាញរបស់ស្ថាប័នអន្តរជាតិនេះ សំខាន់សម្រាប់ឲ្យ ICHEI ដែលទើបកើតថ្មី និងខ្វះបទពិសោធន៍ អាចទទួលបានទំនុកចិត្តពីសំណាក់អ្នកប្រាជ្ញអន្តរជាតិ អ្នកស្រាវជ្រាវ និងអ្នកបង្កើតគោលនយោបាយ ដែលមិនសូវបានដឹងពីប្រទេសចិន កុំថាឡើយខុសពីសិក្សាចិន។

ការពង្រឹងទំនាក់ទំនងទ្វេភាគី ក៏ជាគន្លឹះសំខាន់មួយ ក្នុងការកសាងសហប្រតិបត្តិការវិទ្យាសាស្ត្រអន្តរជាតិ ពីព្រោះក្នុងពេលកន្លងមកនេះ ការជួបទាក់ទង និងការផ្លាស់ប្តូរគ្នារវាង អ្នកវិទ្យាសាស្ត្រ អ្នកប្រាជ្ញ និងអ្នកស្រាវជ្រាវចិន ជាមួយនឹង សមាគមនៅក្នុងប្រទេសដៃគូរបស់ ICHEI មានតិចតួចណាស់។ សូម្បីក្នុងដំណាក់កាលធ្វើផែនការក្តី បុគ្គលិករបស់ ICHEI មានការយល់ដឹងស្តីពីប្រព័ន្ធខុត្តមសិក្សាក្នុងប្រទេសដៃគូទាំងនោះ។ ម្យ៉ាងទៀត សមាគមភាគច្រើនរបស់ពួកគេនៅក្នុងប្រទេសដៃគូនានា គឺបានទទួលការអប់រំនៅក្នុងប្រទេសផ្សេងក្រៅពីប្រទេសចិន។^៦ ដូច្នេះដើម្បីចាប់ដំណើរការកម្មវិធីជំនួយរបស់ខ្លួននៅ RUPP តំណាង ICHEI បានពិគ្រោះយោបល់ជាមួយអ្នកកសាងគោលនយោបាយនៅក្រសួងអប់រំ និងអ្នកសិក្សាស្រាវជ្រាវកម្ពុជា ដែលបានជួយសម្រួលកិច្ចសហការរវាង RUPP-ICHEI និងជ្រើសរើសនិស្សិតកម្ពុជាសម្រាប់កម្មវិធីផ្តល់អាហារូបករណ៍។ កិច្ចសហការបែបនេះរវាងរដ្ឋាភិបាល និងមជ្ឈមណ្ឌលសិក្សាអប់រំ ជាគ្រឹះសំខាន់នៃប្រសិទ្ធភាពក្នុងសកម្មភាពរបស់ ICHEI ជាមួយ RUPP និងជាមួយសាកលវិទ្យាល័យដៃគូនៅតាមប្រទេសដទៃទៀត។

វិទ្យាសាស្ត្រក្នុងការទូត

មុខងារស្នូលមួយរបស់ ICHEI គឺ "ផ្តល់ការប្រឹក្សាយោបល់ផ្នែកគោលនយោបាយដោយផ្អែកលើភស្តុតាងជាក់ស្តែងស្តីពី នវានុវត្តន៍ក្នុងខុត្តមសិក្សា ទៅដល់បណ្តាប្រទេសអភិវឌ្ឍន៍នៅតំបន់អាស៊ីប៉ាស៊ីហ្វិក និងអាហ្វ្រិក" (ICHEI n.d.)។ ឥឡូវនេះ ទោះបីវាជាបំណែកក្នុងការវាស់វែងឥទ្ធិពលកំណើតមែន ប៉ុន្តែជំនួយផ្នែក ICT ដល់ RUPP និងកម្មវិធីផ្តល់អាហារូបករណ៍ បានបង្ហាញរូបភាពវិជ្ជមាននៃប្រទេសចិន និងបានកែតម្រូវផ្នែកគំនិតមិនត្រឹមត្រូវមួយចំនួន។ ដោយសារមានការជជែកវែកញែកពី កំណើនអានុភាព និងទំនាក់ទំនងការបរទេសទៅអនាគតរបស់ចិន តាមរយៈប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ គូបផ្សំនិង បញ្ហាអ្នកសិក្សាអប់រំ និងអ្នកស្រាវជ្រាវកម្ពុជា មិនសូវបានជួបបានស្គាល់ពី វប្បធម៌ និងសង្គមចិនផងនោះ ជារឿយៗគេតែងនិយាយថា ចិនជាប្រទេសកុម្មុយនិស្តក្រីក្រ និងអន់ថយ។ ហេតុដូច្នេះ ប្រទេសចិនមិនដែលជាប់ជាប្រទេសគោលដៅទី១ សម្រាប់និស្សិតកម្ពុជាទៅបន្តការសិក្សានោះទេ។ ប៉ុន្តែបន្ទាប់ពីបានសិក្សារយៈពេល ៦ខែនៅ SUSTech រួចមក និស្សិតកម្ពុជាទាំង ៦នាក់ក្នុងក្រុមទី១ បានពេញចិត្តនឹងជីវិតជានិស្សិតនៅប្រទេសចិន និងពិនិត្យឃើញថា Shenzhen ជាក្រុងជឿនលឿនមួយដែលមានបច្ចេកវិទ្យាទំនើប និងមានសុវត្ថិភាព។ សិក្ខាកាម ១៥នាក់មកពី RUPP ក៏បានផ្លាស់ប្តូរផ្នែកគំនិត បន្ទាប់ពីបានទទួលការបណ្តុះបណ្តាលដែរ។ តាមសំដីរបស់សិក្ខាកាមម្នាក់៖

តាមអ្វីដែលខ្ញុំបានឮតាមប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ ខ្ញុំតែងគិតថា ចិនជាប្រទេសកុម្មុយនិស្ត។ ប៉ុន្តែនៅពេលខ្ញុំទៅដល់ទីនោះ វាខុសគ្នាទាំងស្រុងពីអ្វីដែលខ្ញុំបានរំពឹងទុក។ ប្រទេសចិនមានការអភិវឌ្ឍនិងស៊ីវិលយណាស់។ (សម្ភាសន៍ ថ្ងៃទី២១ ឧសភា ២០១៨)

នៅ SUSTech ផ្នែកគំនិតអវិជ្ជមានលើនិស្សិតអន្តរជាតិក៏បានផ្លាស់ប្តូរដែរ ឆ្លងតាមការទទួលយកនិស្សិតកម្ពុជាក្រុមទី១ នេះ។ ដោយសារភាពខុសគ្នារវាងប្រព័ន្ធអប់រំចិន និងប្រព័ន្ធអប់រំអន្តរជាតិ នៅចិនមានប្រព័ន្ធអប់រំពីរគឺ មួយសម្រាប់និស្សិតក្នុងស្រុក និងមួយទៀតសម្រាប់និស្សិតបរទេស។ ប៉ុន្តែខុសពីករណីធម្មតា និស្សិតកម្ពុជា និងនិស្សិតចិនបែរជាសិក្សាជាមួយគ្នានៅ SUSTech។ ដំបូងឪពុកម្តាយនិស្សិតចិនជាច្រើននាក់បានម្នីម្នីនេះព្រោះយល់ថា និស្សិតបរទេសភាគច្រើនមកពីគ្រួសារធុរការ ហើយមកទីនេះដើម្បីស្វែងរកការសប្បាយ មិនមែនមកខំរៀនសូត្រដូចនិស្សិតក្នុងស្រុក ដែលគេតែងគិតថា ខុស្បាហ៍ព្យាយាម និងយកចិត្តទុកដាក់ក្នុងការសិក្សានោះទេ។ ប៉ុន្តែបន្ទាប់ពីបញ្ចប់ការសិក្សានាសម័យទី១ និស្សិតកម្ពុជាទទួលបានពិន្ទុជាមធ្យម ៣,៦ រីឯនិស្សិតចិនបាន ៣,៤ ដូច្នេះក៏មានការផ្លាស់ប្តូរទស្សនៈអំពីអាកប្បកិរិយានិងសមត្ថភាពរបស់និស្សិតបរទេស។ តាំងពីពេលនោះមក ឪពុកម្តាយនិស្សិតចិន លើកទឹកចិត្តកូនរបស់គាត់ឲ្យសេពគប់ជាមួយនិស្សិតកម្ពុជាឆ្លើយទាំងនោះ។

លទ្ធផលរកឃើញជាដំបូងបង្ហាញថា កិច្ចសហប្រតិបត្តិការ RUPP-ICHEI និងកម្មវិធីអាហារូបករណ៍របស់ SUSTech បានជួយឲ្យអ្នកចូលរួមនានាអាចធ្វើការសម្រេចចិត្តបានល្អដោយមានព័ត៌មានគ្រប់គ្រាន់ និងផ្អែកលើបទពិសោធន៍បែបវិទ្យាសាស្ត្រ និងបទពិសោធន៍ផ្ទាល់ខ្លួន ហើយបានចោល ផ្នែកគំនិតអវិជ្ជមានមួយចំនួន ដែលតែងតែមានក្នុងប្រព័ន្ធផ្សព្វផ្សាយ ហើយនិងព័ត៌មានមិនពិតនិងគ្មានខ្លឹមសារទាំងឡាយ។

បញ្ហាប្រឈម

ការសិក្សាបានគូសបញ្ជាក់បញ្ហា ៤ ដែលកិច្ចសហការ ICHEI-RUPP បានប្រឈម៖

- **ធនធាន និងចំណេះដឹងជំនាញ៖** លទ្ធភាពទទួលបាន និងការប្រើប្រាស់ ICT មានតិចនៅឡើយនៅ RUPP ដែលនៅទីនោះ ការបង្រៀននិងប្រតិបត្តិការគ្រប់គ្រងភាគច្រើន នៅតែធ្វើឡើងតាមបែបប្រពៃណី។ ផ្ទុយទៅវិញ ICHEI មានមូលដ្ឋាននៅក្នុង SUSTech ពោលគឺ សាកលវិទ្យាល័យដ៏ទំនើបជាងគេមួយ នៅចិន និងមានបច្ចេកវិទ្យាទំនើបបំផុតនៅក្រុង Shenzhen ដែលជាចំណុចស្នូលមួយនៃ នវានុវត្តន៍ក្នុងបច្ចេកវិទ្យាទំនើប ក្នុងពិភពលោក ដូចជាខាង ទូរគមនាគមន៍ យន្តហោះ ជ្រូន បញ្ហាសិប្បនិម្មិត (artificial intelligence) និងរ៉ូបូ ជាដើម។ ភាពខុសគ្នាធំធេងក្នុងធនធាន និងចំណេះដឹងជំនាញ បណ្តាលឲ្យការផ្ទេរចំណេះដឹងនេះប្រព្រឹត្តទៅស្ទើរតែមួយទិសគត់ ពោលគឺ ពី ICHEI ទៅ RUPP។
- **ការគ្រប់គ្រងកម្មវិធី៖** ប្រទេសចិននៅថ្មីច្នោងក្នុងការគ្រប់គ្រងកម្មវិធីអភិវឌ្ឍន៍អន្តរជាតិខ្នាតធំ និងខ្វះខាតយន្តការសមស្របសម្រាប់គម្រោងសហការជាមួយដៃគូអន្តរជាតិរបស់ខ្លួន។ ឧទាហរណ៍ នៅប្រទេសចិន ការសម្រេចចិត្តសំខាន់ៗតែងតែធ្វើឡើង និងដាក់អនុវត្តយ៉ាងឆាប់រហ័ស ប៉ុន្តែវិធីសាស្ត្របែបនេះ ប្រហែលជាមិនសូវទទួលបានការស្វាគមន៍ ពីសំណាក់ប្រទេសជាដៃគូនោះទេ រួមទាំងកម្ពុជាផងដែរ។ មានអ្នកចូលរួមតិចនាក់ណាស់ដែលបានដឹងពី គោលដៅរយៈពេលវែងនៃកម្មវិធីសហការរវាង ICHEI-RUPP ក្រៅពីវគ្គបណ្តុះបណ្តាលរយៈពេល ១០ថ្ងៃ ដែលខ្លួនបានចូលរួមដោយផ្ទាល់ ទោះបីពួកគាត់មានបំណងចង់ដឹងបន្ថែមពីសកម្មភាព និងទិសដៅទៅអនាគតរបស់កម្មវិធីនេះក្តី។ បញ្ហានេះអាចកាន់តែធ្ងន់ធ្ងរឡើងដោយសារ កង្វះខាត

^៦ ក្នុងឆ្នាំ២០១៦/១៧ និស្សិតកម្ពុជាប្រមាណ ៣០០នាក់ កំពុងសិក្សាកម្រិតបរិញ្ញាប័ត្រ និងលើបរិញ្ញាប័ត្រ នៅតាមសាកលវិទ្យាល័យចិន (Xia 2017)។ សម្រាប់និស្សិតកម្ពុជា ប្រទេសគោលដៅពេញនិយមជាងគេ ៥ សម្រាប់បន្តការសិក្សា គឺមាន ថៃ (១.១៨២) អូស្ត្រាលី (៩០៨) បារាំង (៥៥៥) សហរដ្ឋអាមេរិក (៥២៧) និង វៀតណាម (៤៤១) (UIS 2016)។

ក្នុងការផ្សព្វផ្សាយផ្ទៃក្នុង RUPP អំពីវិធីសាស្ត្រអន្តរជាតិបន្ថែមយកម្មរបស់ខ្លួន។ ទោះយ៉ាងនេះក្តី អ្នកឯកទេសផ្នែកអប់រំម្នាក់របស់អង្គការយូណេស្កូ នៅក្រុងបាងកក បានមើលឃើញថា គំរូថ្មីរបស់ចិននេះជាសញ្ញាវិជ្ជមានសម្រាប់គ្រប់ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍។ គាត់បន្ថែមទៀតថា បណ្តាប្រទេសទទួលជំនួយ អាចចូលរួមចំណែកធ្វើឲ្យ ជំនួយចិនមានបែបបទអនុវត្តមួយដែលសមស្របសម្រាប់គ្រប់គ្នា មិនមែនសម្រាប់តែប្រទេសចិននោះទេ។

- **អន្តរជាតិបន្ថែមយកម្ម៖** សមត្ថភាព SUSTech ដើម្បីធ្វើអន្តរជាតិបន្ថែមយកម្មកាន់តែសកម្មឡើង នៅមានបញ្ហាចោទ ព្រោះបុគ្គលិកជាច្រើននាក់នៅខ្វះខាតជំនាញភាសាអង់គ្លេស។ នេះជាបញ្ហាប្រឈមមួយសម្រាប់និស្សិត និងអ្នកសិក្សាស្រាវជ្រាវរបស់ទេស ជាពិសេសអ្នកមិនចេះនិយាយភាសាចិន។ រហ័សភាសានេះ ជាបញ្ហាទូទៅមួយនៅចិន រួមទាំងនៅតាមសាលាផងដែរ ដែលតែងមានឯកសារជាភាសាចិន ច្រើនជាងជាភាសាអង់គ្លេស ធ្វើឲ្យនិស្សិតចិនមានប្រៀបលើគេ។ សិក្សាកាមកម្ពុជាជាច្រើននាក់ ក៏មើលឃើញថា ប្រជាជនចិនមិនសូវស្ទាត់មន្ត្រីរបស់ទេសទេ ជាពិសេសនៅតាមកន្លែងសាធារណៈ។

- **ការចូលរួមរបស់ស្ត្រី៖** ស្ត្រីជាសាស្ត្រាចារ្យផ្នែកវិទ្យាសាស្ត្រ និងវិស្វកម្មនៅ RUPP មានត្រឹម ១០% ប៉ុណ្ណោះនៃចំនួនសាស្ត្រាចារ្យសរុបក្នុង ៣ដំបូកម៉ែដែលចូលរួមក្នុងកិច្ចសហការជាដៃគូ RUPP-ICHEI ។ ស្ត្រីមានចំនួនតិចក្នុងវិស័យអប់រំ និងកន្លែងធ្វើការ ជាបញ្ហាភ្នំមួយនៅក្នុងប្រទេសជាច្រើន ហើយដោយឡែក ក្នុងចំណោមអ្នកស្រាវជ្រាវក្នុងពិភពលោកទាំងមូល ស្ត្រីមានតែ ២៨% ប៉ុណ្ណោះ (UNESCO 2017)។ ICHEI បានលើកទឹកចិត្តឲ្យស្ត្រីមកចូលរួម ប៉ុន្តែសម្រាប់វគ្គបណ្តុះបណ្តាលលើកទី១ RUPP បញ្ជូនទៅសុទ្ធតែបុរស។ ផ្នត់គំនិតចាស់របស់ផ្នែកយេនឌ័រនៅកម្ពុជា គឺជាឧបសគ្គមួយដល់ការចូលរួមរបស់ស្ត្រីក្នុងវិទ្យាសាស្ត្រ និងបច្ចេកវិទ្យា។

ការផ្តល់មតិ

ការសិក្សានេះបានទទួលស្គាល់ថាការទូតផ្នែកអប់រំដែលចិនប្រើប្រាស់ជាឧបករណ៍ សម្រាប់ជំរុញការឡើងឋានៈដោយសន្តិភាពជាមហាអំណាច ហើយនិងគំរូអភិវឌ្ឍន៍អន្តរជាតិរបស់ចិន គឺបានផ្តល់អត្ថប្រយោជន៍ដល់គ្រប់ភាគីពាក់ព័ន្ធ។ កិច្ចសហការ ICHEI-RUPP ក្នុងពេលកន្លងមក បានទទួលការពេញចិត្តទាំងពីអ្នកចូលរួមជាកម្ពុជា និងចិន។ កិច្ចសហការនេះបានជួយគាំទ្រដល់ ចក្ខុវិស័យរបស់ RUPP ដើម្បីក្លាយជាសាកលវិទ្យាល័យឈានមុខគេ និងជួយសម្រេចចំណងរបស់កម្ពុជាដើម្បីលោតរំលងផ្លូវអភិវឌ្ឍន៍ជាប្រពៃណី ទៅចាប់អនុវត្តឧស្សាហកម្ម ៤.០ ស្របពេលទទួលបានកម្លាំងជំរុញពី ការផ្តល់ឡើងនៃបច្ចេកវិទ្យាផ្ទុកទិន្នន័យ ក្លោឌី (cloud computing) បណ្តាញអ៊ិនធើណិតនៃសម្ភារ (Internet of Things) បញ្ញាសិប្បនិម្មិត និងការរៀនចេះចាំដោយម៉ាស៊ីន (machine learning)។ ទាំងអស់នេះចាប់ផ្តើមទទួលបានការយកចិត្តទុកដាក់កាន់តែខ្លាំងពីអ្នកជំនាញការ និងមន្ត្រីជាន់ខ្ពស់របស់រដ្ឋាភិបាលកម្ពុជា។

ជំនួយគាំទ្រផ្នែកឧត្តមសិក្សារបស់ ICHEI ដល់ប្រទេសកំពុងអភិវឌ្ឍន៍នានា ក៏ជាឱកាសល្អសម្រាប់ឲ្យចិនចាប់យកតួនាទីដឹកនាំជាសកលមួយ ដោយមានទំនួលខុសត្រូវកាន់តែច្រើនឡើង។ កិច្ចសហការ ICHEI-RUPP ផ្តល់អត្ថប្រយោជន៍សម្រាប់ទាំងកម្ពុជា និងចិន ហើយវាជា

លក្ខណៈស្នូលមួយនៃគំរូអភិវឌ្ឍន៍របស់ចិន (King 2014; Reilly 2015)។ ការផ្តល់មតិខាងក្រោម អាចមានប្រយោជន៍ សម្រាប់ជួយកែលម្អកិច្ចសហការនេះ ទាំងនៅកម្រិតសិក្សាអប់រំ និងកម្រិតជាតិ។

- **ពង្រឹងស្ថានទំនាក់ទំនងរវាងសហគមន៍សិក្សាអប់រំនានា៖** ដើម្បីជំរុញឲ្យមាន ការយល់ដឹងកាន់តែស៊ីជម្រៅពីតម្លៃនានា ផ្នែកសង្គមវប្បធម៌ និងជំនះផ្នត់គំនិតអវិជ្ជមានផ្សេងៗ ប្រទេសទាំងពីរត្រូវពង្រីកកិច្ចសហការ ដែលមានរួមបញ្ចូលទាំងកម្មវិធីផ្លាស់ប្តូរសាស្ត្រាចារ្យ និងនិស្សិតផងដែរ។ គ្រឹះស្ថានសាខានៃសាកលវិទ្យាល័យវិទ្យាសាស្ត្រ និងបច្ចេកវិទ្យារបស់ចិន ចាំបាច់ត្រូវមានជាបន្ទាន់នៅកម្ពុជា។ មធ្យោបាយនេះជួយធានានូវ ប្រសិទ្ធភាពនៃការផ្ទេរចំណេះដឹង និងបច្ចេកវិទ្យា ក៏ដូចជាជួយដោះស្រាយបញ្ហាកង្វះសមត្ថភាពនៅក្នុងស្រុក។

- **បង្កើនការចូលរួមពីសំណាក់ដៃគូក្នុងស្រុកនានា៖** RUPP គួរពិចារណាប្រើប្រាស់សមត្ថភាពជំនាញ និងបទពិសោធន៍របស់គ្រឹះស្ថានឧត្តមសិក្សាក្នុងស្រុកឯទៀត ដូចជា វិទ្យាស្ថានបច្ចេកវិទ្យាកម្ពុជា ជាដើមក្នុងការប្រើប្រាស់ ICT ថ្មីនេះ សម្រាប់ការបង្រៀន និងការរៀនសូត្រ។ សហគ្រាសកើតក្នុងស្រុកក៏គួរចូលរួមក្នុងភាពជាដៃគូ ICHEI-RUPP នេះដែរ។ ការកសាងភាពជាដៃគូរវាងវិស័យសាធារណៈ-ឯកជន នឹងជួយធានាចីរភាពនៃកម្មវិធីនៅ RUPP នៅពេលជំនួយ និងមូលនិធិរបស់ចិនបានបញ្ចប់។

- **លើកកម្ពស់យុទ្ធសាស្ត្រអន្តរជាតិបន្ថែមយកម្ម៖** RUPP និងគ្រឹះស្ថានឧត្តមសិក្សាកម្ពុជាផ្សេងទៀត គួរមានវិធីសាស្ត្រ ដែលមានលក្ខណៈកាន់តែជាយុទ្ធសាស្ត្រ សម្រាប់ការធ្វើអន្តរជាតិបន្ថែមយកម្ម។ ថ្វីបើអ្នកគ្រប់គ្រងនានាអាចបានដឹងពីកម្មវិធី និងរបៀបវារៈរបស់ ICHEI ប៉ុន្តែយុទ្ធសាស្ត្រអន្តរជាតិបន្ថែមយកម្ម នឹងជួយឲ្យអ្នកអនុវត្តជាក់ស្តែងអាចយល់ដឹងកាន់តែច្បាស់ និងត្រៀមខ្លួនបានកាន់តែប្រសើរសម្រាប់ការចូលរួមសហការទ្វេភាគីជាមួយចិន។ យុទ្ធសាស្ត្របែបនេះអាចជំរុញឲ្យគ្រឹះស្ថានឧត្តមសិក្សាកម្ពុជាកាន់តែមានភាពសកម្មឡើង ក្នុងការធ្វើវិទ្យាសាស្ត្រ និងបច្ចេកវិទ្យា ហើយធានាឲ្យមានការផ្សារភ្ជាប់ទៅនឹងតម្រូវការ និងបរិបទក្នុងស្រុក។ ឧទាហរណ៍ ICT គ្រាន់តែជាឧបករណ៍មួយប៉ុណ្ណោះ ដូច្នេះវិធីសាស្ត្របង្រៀនត្រូវតែសមស្របទៅនឹងបរិបទក្នុងស្រុក ដើម្បីឲ្យសាស្ត្រាចារ្យ និស្សិត និងបុគ្គលិកគាំទ្រ អាចយកវាមកប្រើប្រាស់ក្នុងការងាររបស់ខ្លួនបាន។

- **កែលម្អអន្តរជាតិបន្ថែមយកម្មក្នុងប្រព័ន្ធអេកូ (ecosystem) របស់ចិន៖** កំណើនកម្មវិធី និងឯកសារជាភាសាអង់គ្លេស អាចជួយចិនឲ្យសម្រេចបានលឿននូវ មហិច្ឆតាក្លាយជាប្រទេសគោលដៅនាំមុខគេសម្រាប់និស្សិតទៅបន្តការសិក្សានៅក្រៅប្រទេស។ អន្តរជាតិបន្ថែមយកម្មទាមទារនូវ ប្រព័ន្ធអេកូមួយដែលមានដំណើរការល្អ និងមានមូលដ្ឋានគ្រឹះរឹងមាំ ព្រមទាំងមានបរិយាកាសល្អទាំង នៅក្នុង និងនៅក្រៅគ្រឹះស្ថានសិក្សា ដើម្បីសម្រួលដល់ការសិក្សាស្រាវជ្រាវ និងការរស់នៅរបស់សាស្ត្រាចារ្យ និងនិស្សិត។ ដូច្នេះចិនគួរកែលម្អផ្លូវដ្ឋានសង្គមខាងក្រៅរបស់ខ្លួន ដើម្បីធានាឲ្យបុគ្គលដែលមិនមែនជាសាស្ត្រាចារ្យ ឬនិស្សិតអាចប្រស្រ័យទាក់ទងជាមួយជនបរទេសបាន និងមានអាកប្បកិរិយាកាន់តែរួសរាយជាងមុន។

ឯកសារយោង មាននៅក្នុងអត្ថបទជាអង់គ្លេស

វិទ្យាស្ថានមណ្ឌលបណ្តុះបណ្តាល និង ស្រាវជ្រាវដើម្បីអភិវឌ្ឍន៍កម្ពុជា
 ☎ អគារលេខ ៥៦ ផ្លូវ ៣១៥ ទួលគោក ☒ ប្រអប់សំបុត្រលេខ ៦២២ ភ្នំពេញ កម្ពុជា
 ☎ +៨៥៥២៣៨៨១៣៨៤, ៨៨១-៧០១ ☎ +៨៥៥២៣៨៨០៧៣៤
 អ៊ីមែល៖ cdri@cdri.org.kh; www.cdri.org.kh

បកប្រែ និងកែសម្រួលអត្ថបទ៖ យូ សិទ្ធិទូ និង ឡេង កឹរម្យ
 រចនាដោយ៖ អ៊ី ចាន់ថា
 បោះពុម្ពនៅប្រទេសកម្ពុជា ដោយ GIM រាជធានីភ្នំពេញ